

DVĚ VÝSTAVY O LESÍCH: *CO PAMATUJE STROM A LIDÉ ZAPOMNĚLI?* PRAHA, NÁRODNÍ ZEMĚDĚLSKÉ MUZEUM, 28. 4.–31. 12. 2011 A *UNTER BÄUMEN. DIE DEUTSCHEN UND DER WALD*, BERLÍN, DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM, 2. 12. 2011–4. 3. 2012

Když Valné shromáždění OSN vyhlásilo v prosinci 2006 s velkým předstihem rok 2011 Mezinárodním rokem lesů, odstartovalo tak – mimo jiné – horečné aktivity řady vědeckých a kulturních institucí. Letos se pak zejména v západní Evropě, Severní Americe a některých zemích Asie uskutečnila řada odborných konferencí, výstav, veletrhů a dalších akcí, které byly z nejrůznějších perspektiv věnovány lesům a lesnictví. Řadu z nich přitom můžeme označit za mimořádně podnětnou i pro humanitní a sociální vědce, neboť se věnovaly vztahům člověka a lesa v perspektivě historické či etnologické resp. antropologické. Les a příroda obecně se tak znovu ukázaly být relevantním předmětem sociálněvědního studia, dokumentace a prezentace, a to v měřítku skutečně nevidaném a globálním. Zároveň se však opět projevilo, že v České republice (např. ve srovnání se sousedním Rakouskem a Německem) se les doposud nestal širěji zkoumaným fenoménem ani vážně braným předmětem muzejní prezentace. A tak zatímco počet akcí ve výše zmíněných státech lze počítat do stovek, u nás – krom některých nevládních sdružení, pořadajících např. přednáškové cykly, či organizací, které mají les takřka jíc v popisu práce (Lesy ČR) – zůstala příležitost, kterou Mezinárodní rok lesů nabízel, tristním způsobem nevyužita. Jedinou světlou výjimkou se stala výstava Národního zemědělského muzea (*Co pamatuje*

strom a lidé zapomněli?), na kterou je tedy nutné upozornit. Zároveň nelze nepřipomenout alespoň jednu z „centrálních“ výstav německých, uspořádanou Německým historickým muzeem v Berlíně (*Unter Bäumen. Die Deutschen und der Wald*).

Obě výstavy samozřejmě nemá smysl systematicky srovnávat, neboť se principiálně lišily svým zaměřením, cílovým publikem, ideovou a muzejní koncepcí atd. V neposlední řadě jsou neporovnatelné i možnosti obou institucí v rovině materiální a přístupu k médiím – to je dobře vidět jak na katalogích (berlínskou výstavu doprovází několikasetstránková luxusní publikace spíše již charakteru vědeckého sborníku, NZM se přidrželo osvědčené podoby sice graficky a obsahově podařené, ale až příliš útlé brožurky), tak na public relations obou výstav (jedna z hlavních kulturních událostí zimního Berlína versus výstava, o které, bohužel, téměř nikdo neví). Pokud bychom však přece jen měli zdůraznit hlavní rozdíly, pak to není příliš složité. Důležité je mít přitom na vědomí, že vývoj lesů, lesnictví a v neposlední řadě i duchovní kultury (náboženství, zbožnost, národní ideologie, environmentální hnutí) probíhal v Německu a českých zemích ve značné provázanosti a někdy zcela identicky. To, co je tedy ve vztahu k lesům na výstavách zdůrazňováno, vychází primárně z jejich koncepce – pily a sekery či třeba „lesní folklor“ byly v širší střední Evropě v minulosti takřka všude stejné.

Autorský tým NZM se přidržel spíše konzervativnější prezentace lesů jako přírodního a výrobního prostoru a velký důraz kladl jednak na lesnictví (viz i doprovodné výstavy věnované lesnickým uniformám, mapám a lesnickému školství), jednak na stromy jako přírodní fenomén (zejména

pro mladší publikum mimořádně atraktivní naučná stezka na dvoře NZM s živými stromy, kořenovými systémy a dalšími rozměrnými artefakty). Les byl tedy na výstavě prezentován na jedné straně jako „čistá“ příroda, na straně druhé jako prostor člověkem systematicky a na vědecké bázi ovládaný a ovlivňovaný. Přesahům tohoto ovládnání či dalším aspektům sociální a duchovní kultury spjaté s lesem pozornost příliš věnována nebyla – i když třeba prezentace filmových kostýmů lesních bytostí byla krokem přesně tímto směrem.

Německé historické muzeum koncipovalo výstavu jednoznačně etnologicky či spíše antropologicky – konkrétních vystavených hmotných předmětů bylo méně a návštěvník byl zejména skrze prezentaci dobové ikonografie, audiovizuálních materiálů nebo krásné literatury spíše veden k promýšlení role lesů v náboženství, národní ideologii, umění a lidské imaginaci, k reflexi řady stereotypů vázaných na lesy atd. Výstava tak velmi dobře odhalila nejen význam lesů v hospodářství Německa, ale hlavně ukázala Němce 19. a 20. století jako systematicky konstruovaný „lesní národ“. Počínaje romantickou idealizací starých Germánů (bitva v Teutoburském lese), přes význam lesů a přírody obecně v nacistické ideologii (pozoruhodné doklady o „rasové očiště lesů“ v biologickém slova smyslu, a to od dřevin introdukovaných z jiných částí světa) po dnešní turistickou prezentaci Německa a jeho „původních lesů“. Velký prostor dostal i lov jako sociálně distinktivní aktivita, což platilo stejně pro Vilemovské Německo i Honneckerovu NDR, nebo způsoby reprodukce stereotypní představy o lese jako nebezpečném prostoru – některá topoi pohádky o Jeníčkovi a Mařence či Červené

Karkulce a krimiseriálu Místo činu jsou si (zcela nenáhodně) velmi podobná.

Oba výše nastíněné přístupy k prezentaci lesů jsou legitimní, možná jen škoda, že příslušné instituce (NZM a DHM) se jich držely až příliš rigidně. V německém případě je tato nedostatečnost dozajista suplována výstavami jinými, u nás zůstává otevřenou otázkou, kdo a kdy se pokusí širší veřejnost seznámit např. s tím, že lípa je naším „národním stromem“ ani ne 200 let nebo že lovy a hraní golfu k sobě mají v symbolické rovině neskutečně blízko.

Jiří Woitsch (EÚ AV ČR, v. v. i.)

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE O ETNICKÝCH MENŠINÁCH. PRAHA 9.–10. ÚNORA 2012

Již po několik posledních let Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze-Jinonicích pořádá konference se zaměřením na aktuální problematiku fungování etnických minorit v majoritním společenství. IV. mezinárodní antropologická konference pod vedením PhDr. Mirjam Moravcové, DrSc. byla věnována významu a pozici menšinových etnických skupin v multikulturním prostředí s důrazem na stereotypy, předsudky a konflikty. Zúčastnili se jí kromě odborníků z České republiky také odborníci ze Slovenska, Polska a Bulharska. Přednesli přes 40 referátů, rozdělených do několika tematických okruhů zaměřených zejména na evropský prostor. Témata vystihovala rozmanitost studia uvedené problematiky. Týkala se minorit v kontextu multikulturalismu, strategie vyjednávání pozice